

İyiliğin Yükselişi

Hasan Süzen

Serinin ilk [yazısında](#) kötülüğün nasıl sıradanlaştığı ve organize hale geldiğini ele almıştık. Şimdi ise kötülük karşısında iyiliğin yükselişi mümkün mü? Mümkünse nasıl? Bunu anlamaya çalışacağız. Gene ilk yazıya atıfla sürdürülebilir iyilik fonksiyonunda kötülük ya da kötülerin girdi değerinin olmadığından bahisle iyiliğin birinci yasasını izah etmeye çalışmıştım. Bu yazıda ise iyiliğin yükselişindeki diğer önemli unsurlar olan iyiliğin ikinci ve üçüncü yasaları üzerinde duracağım.

İlk önce hatırdı tutmamız gereken gerçeklik; ikinci yasanın, insanlık tarihinin aziz bir hatırası olduğudur. Yasaya göre **kriz ve buhran dönemleri yıkıcı etkilerinin yansırı iyiliğin doğurgan döngüsünü de ateşleyerek iyiliğin yükselişine zemin hazırlar**. Yani kötülüğün azgınlığı ile iyiliğin yükselişi arasında pozitif bir korelasyon vardır. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için ikinci yasaya giriş bahsi olarak her zamanki gibi önce kadim bilgileri özetlemek faydalı olacaktır. Yani İbn-i Arabi'nin meşhur sözü, **"karanlığın en koyu olduğu an, aydınlığın en yakın olduğu zamandır"** bir mit değil bu yasanın edebi bir ifadesidir. Dehşetli fırtınalar ve yağmurlar nasıl ki aslında kendi gerçekliğinden ziyade baharın gelişini müjdelar, kriz ve buhran dönemleri de aynı şekilde daha yaşanabilir bir dünyanın kapılarını açmak üzere ilk temasa geçilen keşif kollarıdır. Radikal kötülüğün sıradanlaştığı bir coğrafyada bile bu ilk işaret fişeginin alınmasıyla başlar her şey. Ardından fikri hür vicdanı hür nesillerin beyin yakan düşünce jimnastikleri birbirini kovalar, doğal liderler kendini gösterir, saf iyiler kötülüğün her kamçısında biraz daha derinleşir, direnç kazanır ve en sonunda şahlanır. Sorokin'in dediğı gibi bu zaman dilimlerinde toplumun önde gelen düşünürlerine ilave olarak sıradan insanlar dahil nereden gelip nereye gidildiğine, bütün bu olup bitenlerin anlamının ne olduğuna, bu kriz ve buhrandan nasıl çıkılacağına dair soruların cevaplarını aramaya başlar, dolayısıyla yeni bir rönesansın ateşini yakarlar.

Kriz ve buhran dönemleri ile iyiliğin rönesansı arasındaki korelasyona daha yakından bakarsak, tarihi mirasın haykırdığı gerçeğı daha net görebiliriz. İnsanlık tarihindeki felaket ve derin buhran dönemlerine ilişkin eski Mısır belgelerine, Platon, Aristoteles, Thukydides hatta Augustinus ve Orosius'a kadar antik Yunan yazıtlarına, M.Ö. 2000 Anadolu'suna damgasını vuran Hitit'lerin belgelerine, Babil'deki Eyüp Kitabı'na, Çin'in kanlı düşüş dönemi ve beraberindeki Yüz Felsefe Okulu'na ya da Konfüçyüs'ün "düzensizlik" ine, İbn-i Haldun'un Mukaddimesi'ne baktığımızda bu tür kriz ve buhran dönemlerinde, iyilerin sınavı nasıl geçtiğini ve yeni bir çağın kapısını aralayan düşünce patlamalarının nasıl ateşlendiğini görürüz.

İşte tam bu noktada hatırlamak gerekir ki; serinin ilk yazısında bahsedildiği üzere iyiler kulübünün objeleri (fertleri) çıkışın yollarını ve rönesansı gerçekleştirmenin kodlarını aramak yerine kendinden başka her şeyi ve herkesi sorgulama ya da kendini önceleme bataklığına düşerse, kriz ve buhran dönemi daha da derinleşerek telafisi güç ya da imkânsız hasarlar bırakır. Diğer bir ifade ile iyiler kulübünün rönesansı yerine iyiliğin entropi dönemi başlar.

Şimdi sırada anlaşılması en zor, ama iyiliğin yükselişindeki en önemli etken olan üçüncü yasaya geçebiliriz artık. İyiler daha doğrusu ilk yazıdaki kategorilerden tanıdığımız **"saf iyiler" hem zaman hem de mekân bakımından birbirlerine dolanıklıktır (entangled). Yani zaman ve mesafeden bağımsız bir şekilde aracısız ve vasıtasız olarak etkileşir ve ışık hızından daha hızlı iletişimler.** Bu bir çeşit çözülemez ve algılanamaz bir kriptografya uzayında devam eden birlikteliktir. Yani bir iyilik objesi, herhangi bir zaman ve mekânda süperpozisyon halini alabilir, tam olarak nerede olduğu asla bilinemez ve Erwin Schrödinger'in kedisi gibi hem canlı hem de ölü olabilir. Dahası iki veya daha fazla iyilik objesi, Einstein'ın çaresiz kalıp "hidden variable" diyerek işin içinden çıkmaya çalışmasının aksine, böyle bir değişkene ihtiyaç duymadan etkileşebilir. Bu dolanıklığın aktivasyonu herhangi bir zaman ve mekânda gerçekleşebilir ama daha da önemli olan öngörülemez ve başladıktan sonra durdurulamaz olmasıdır.

Ayrıca, bu dolanıklık sayesinde bir iyilik objesi, bulunduğu konumdan bağımsız olarak o konumda geçerli olan lokal yasalar yerine evrensel yasalara göre hareket edebilir ve lokaldeki diğer tüm objeler karşısında durum üstünlüğünü elde edebilir. Hatta iyilik objelerinin teleportasyon yeteneklerini kullanmalarıyla birlikte dolanıklığın, süper ağ (web) yapısına geçme süreci de başlar. Beraberinde mekân ve zamandan bağımsız hareketi hızlandıran köprülerin (wormhole) artmasını, ağ ve teleportasyon devriminin akıl almaz hızlara ve sayılara ulaşmasına imkân sağlar. Bir diğer bakış açısıyla, dehşet saçan her hamlenin sonrasında zafer sarhoşluğuna kapılan ve giderek daha da adileşen kötülük objelerinin sessizce hazin ve kaçınılmaz sonunu hazırlar. Dolayısıyla bu yasa, iyiliğin günün sonunda -sayıca ve azgınlıkça üstünlüğüne bakmadan- radikal kötülük karşısında her daim kazanmasını sağlayan en önemli vasıttır.

Ancak üçüncü yasanın işlemesi, birinci ve ikinci yasaların uygulanmasına bağlıdır. Daha doğrusu teorik olarak üçüncü yasanın bağımsız olarak işlemesi mümkün olsa da tarihi pratik ve kadim bilgi, ilk iki yasa uygulanmadan üçüncü yasanın işlemeyeceğini önermektedir. İlk iki yasanın hazırladığı ortam, üçüncü yasanın aktivasyonunda katalizör görevi görmektedir de diyebiliriz. Dolayısıyla, kilidi açacak üçüncü yasanın diğer iki yasaya olan bağımlılığı, aynı zamanda iyiler kulübünün ev ödevi hakkında da ipucu vermektedir.

Bu noktada projektörü organize ve radikal kötülüğün kol gezdiği aşağılık toplumlara çevirelim. İlk yazıda etraflıca tarif ettiğimiz üzere genelde bu tür aşağılık toplumların en aşağılığı olanlar arasından bir "ruling elite" sınıfı oluşmuştur. Değil bu elite sınıfın, Adolf Eichmann gibi sıradan insanların girdiği kötülük sarmalından çıkmalarını ya da aydınlanmalarını beklemek son derece yersiz hatta hatalı bir bakış açısıdır. Hatırlayın ne demişti Eichmann? "Güle oynaya mezara gireceğim". **Foseptik suyunu arıtıp içebilirsiniz ancak kötülüğün bu kadar yaygın, sıradan, organize ve dip yaptığı bir sürüyü, tersine toplum mühendisliğinin en etkin yöntemlerini uygulasanız da arıtma şansınız neredeyse sıfıra yakındır**, bu konuda tarihin şahitliği yeter sanırım. Ne diyor tarih bize? Üçüncü yasayla birlikte bazen ona bile gerek kalmadan "ruling elite" peşine taktığı sürüyle birlikte "rolling elite" olup tarihin çöplüğündeki yerini muhakkak almıştır. Merak edenler literatürde yer alan çok sayıdaki akademik çalışmaya müracaat edebilir.

Sonuç olarak aslında evrende var olan yasalar gereği asla üstünlük kuramayacak olan kötülük ve temsilcilerinin mevcut başarısı üzerine midemiz delininceye kadar kafa yormamız gerekir, eğer iyi isek ya da iyi olmak veya kalmak istiyorsak. Diğer yandan da şanslıyız ne de olsa filmin sonunu biliyoruz, iyiliğin yükselişi ve çöplükte rapsodi.

Bu arada Ben Bob, Alice nerede?

Serinin bir sonraki yazısında tekrar görüşmek üzere...